

Олег П. П'явка*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ НЕГАТИВНИХ ЕКСТЕРНАЛІЙ

У статті виділено ключові детермінанти, які визначають соціально-економічну резильєнтність суб'єктів господарювання в Україні в період війни та будуть визначати її і в період повоєнного відновлення, що дозволить сформувати критерії для подальшого її оцінювання. Українські суб'єкти господарювання з початком повномасштабної війни загалом продемонстрували високий рівень абсорбаційної та адаптивної спроможності у воєнних умовах. Надалі в контексті положень Концепції 3-D стійкості важливо, щоб вони для забезпечення резильєнтності також мали можливість забезпечити трансформаційну спроможність. До зовнішніх детермінант віднесено різні напрямки підтримки України: військова, економічна, санкційна, гуманітарна, дипломатична, логістична, інформаційна, психологічна та освітньо-культурна. До внутрішніх детермінант віднесено: ефективність внутрішньої економічної політики держави, ефективність підтримки з боку органів місцевого самоврядування, прихильність місцевого населення в зонах активних бойових дій, географічне розміщення суб'єктів господарювання, галузева приналежність суб'єктів господарювання та чутливість певної галузі для розвитку воєнної економіки та забезпечення воєнного спротиву, забезпеченість робочою силою, наявність власних оборотних коштів та мінімальні зовнішні запозичення, наявність платоспроможного попиту на продукцію суб'єктів господарювання, інвестиційна привабливість галузі чи окремого бізнесу. Запропоновано на основі визначених детермінант розробити методичні підходи, критерії та систему показників для оцінки рівня резильєнтності суб'єктів господарювання в умовах негативних екстерналій.

Ключові слова: соціально-економічна резильєнтність, стійкість, суб'єкти господарювання, негативні екстерналії, війна в Україні.

Рис. 1. Літ. 18

DOI: 10.32752/1993-6788-2023-2-270-98-106

Oleh P. Pyavka

SOCIO-ECONOMIC RESILIENCE OF ECONOMIC ENTITIES IN THE FACE OF NEGATIVE EXTERNALITIES

The article identifies the key determinants that determine the socio-economic resilience of economic entities in Ukraine during the war and will determine it in the period of post-war recovery, which will allow forming criteria for its further assessment. Since the beginning of the full-scale war, Ukrainian business entities have generally demonstrated a high level of absorption and adaptive capacity in wartime. In the future, in the context of the 3-D Resilience Concept, it is important that they also have the ability to ensure transformational capacity to ensure resilience. The external determinants include various areas of support for Ukraine: military, economic, sanctions, humanitarian, diplomatic, logistical, informational, psychological, educational and cultural.

The internal determinants include: the effectiveness of the internal economic policy of the State, the effectiveness of support from local governments, the commitment of the local population in the areas of active hostilities, the geographical location of economic entities, the industry affiliation of economic entities and the sensitivity of a particular industry to the development of the military economy and ensuring military resistance, the availability of labour, the availability of own working capital and minimal external borrowing, the availability of effective demand. It is proposed to develop methodological approaches, criteria and a system of indicators for assessing the

* Lutsk National Technical University, Ukraine.

level of resilience of economic entities in the face of negative externalities on the basis of the identified determinants.

Keywords: socio-economic resilience, sustainability, business entities, negative externalities, war in Ukraine.

Peer-reviewed, approved and placed: 05.12.2023.

Постановка проблеми. В сучасному глобальному економічному середовищі на діяльність суб'єктів господарювання впливають багато зовнішніх факторів, які нерідко є негативно спрямованими та порушують стабільність функціонування частини або усіх підсистем певного бізнесу. Показовими прикладами таких глобальних негативних впливів протягом останніх років 5 років стали пандемія COVID-19 та повномасштабна війна в Україні. Незважаючи на різні причини та глобальні наслідки цих екзогенних негативних впливів, вони призводили до зниження економічної активності бізнесу, безробіття, втрат людського капіталу, економічних обмежень тощо. Як наслідок і суб'єкти господарювання різного масштабу зменшили можливості генерування нових доданих вартостей, що також зробило значний негативний внесок у зменшення ВВП країн та глобальної економічної кризи загалом. Тому надалі задля уникнення або локалізації негативних екстерналій суб'єкти господарювання мають звернути увагу на забезпечення власної резильєнтності або стійкості як з економічних, так і з соціальних позицій. В контексті тривалої війни в Україні детальне дослідження даної проблематики є особливо важливим не тільки для українського, а й для європейського та американського бізнесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наукові дослідження змісту, особливостей та рішень щодо забезпечення резильєнтності (стійкості) суб'єктів господарювання в умовах негативних зовнішніх впливів стали особливо актуальними протягом останнього десятиліття. В Україні актуальність таких досліджень посилилася уже після світової фінансової кризи 2008-2009 рр., а далі розвинулася вже після 2013 року з фактичним початком війни з росією, яка супроводжувалася анексією Криму та частини територій Донецької і Луганської областей. Зокрема, вчені НАН України С. Пирожков, Є.В. Божок та Н.В. Хамітов [11] досліджували проблематику формування стратегії і тактики випередження гібридних загроз для забезпечення національної стійкості (резильєнтності) країни. Національну резильєнтність з позицій формування ефективного публічного управління розглядали М.М. Белінська та О.Л. Корольчук [17]. Череватський Д. Ю. [15] розглядав резильєнтність економіки через призму переходу до парадигми Індустрія 5.0. Лігоненко Л. О. та Андрійчук В. А. [9] здійснили аналіз світових трендів та перспективи наукових досліджень резильєнтності в економічному контексті. О. Волошина розглядала резильєнтність соціальних систем в кризових станах [4]. Амоша О. І., Череватський Д. Ю. та Баш В. О. [1] вивчали проблеми резильєнтності ринкових суб'єктів на прикладі підприємств добувної галузі. Також активно досліджували різні сторони проблематики соціально-економічної резильєнтності Беленкова О. Ю., Антропов Ю. В. [2], Висоцька І. Б. [3], Глушко О. В. [5], Гребешкова О. М., Кондратюк К. М. [6],

Краснощоківа Ю. В. [7], Левкович О. В., Калашнікова Ю. М. [8], Лук'янова В. В. [10], Солдак М. О. [12], Хаустова В. Є., Решетняк О. І. [13-14] та ін.

Закордонні вчені активізували наукові дослідження стосовно забезпечення резильєнтності бізнесу або окремих регіонів чи країн також після світової фінансової кризи та розширили уже з під час активної фази пандемії коронавірусу COVID-19 у 2019-2020 рр. Зокрема, у 2011 році Світовий банк розробив стратегію соціального захисту та праці 2012-2022 рр. під назвою «Розвиток стійкості та можливостей» [18], яка була покликана сформувати систему підтримання стійкості з метод недопущення або адекватного реагування на кризові ситуації в соціально-економічних системах. Серед концептуальних поглядів зарубіжних вчених можна виділити Концепцію 3-D стійкості, запропоновану Ч. Вільямс, Р. Годфрей Вуд, А. Ньюшам, М. Девіс [16], які запропонували наступні три складові стійкості: абсорбційну, адаптивну та трансформаційну спроможність як три структурні елементи аналітичної бази для кращого розуміння того, що саме означає «посилення стійкості».

Очевидно, що війна в Україні стала глобальним шоком, негативною екстерналією для населення та економіки України, а також демократичних країн загалом, які допомагають українській соціально-економічній системі адаптуватися і трансформуватися (адже абсорбувати негативні наслідки цієї війни неможливо) для надання відсічі ворогу, а також надалі забезпечити її повоєнне відновлення. Тому надалі важливо продовжувати наукові дослідження у цій сфері.

Мета дослідження. Відповідно основна ціль дослідження полягає у виділенні ключових детермінант, які визначають соціально-економічну стійкість суб'єктів господарювання в Україні в період війни та будуть визначати її і в період повоєнного відновлення, що дозволить сформувати критерії для подальшого її оцінювання.

Основні результати дослідження. Для визначення ключових детермінант формування резильєнтності (стійкості) суб'єктів господарювання важливо знайти логічне пояснення даного поняття. Не вдаючись до детального аналізу наукової дискусії вчених з цього приводу зауважимо, що з позицій господарської практики функціонування українських суб'єктів господарювання в умовах повномасштабної війни, яка зі сторони країни-агресора ведеться без дотримання будь-яких воєнних, гуманітарних чи широким використанням сучасних військових технологій то дане поняття можна розуміти як здатність цих суб'єктів адекватно реагувати на різкі зовнішні негативні впливи (локальні та глобальні), або шоків ситуації, потрясіння, що дозволяє їм зберігати відносну внутрішню стабільність та ринкову позицію без суттєвого відхилення від передбачуваних (планових) індикаторів.

Відповідно, важливо виділити основні детермінанти, які визначають ступінь резильєнтності суб'єктів господарювання в умовах негативних впливів. Вважаємо за доцільне згрупувати на зовнішні (переважно залежать від дій, активності зовнішнього середовища бізнесу) та внутрішні (переважно залежать від дій чи активності самих суб'єктів господарювання) детермінанти.

Згідно такого поділу, зовнішні детермінанти характеризують переважно об'єктивні чинники забезпечення резильєнтності, а внутрішні — суб'єктивні, тобто залежні від ефективності реагування суб'єктів господарювання на шоківі ситуації.

На основі викладеного та з урахуванням особливостей функціонування суб'єктів господарювання в умовах війни на рисунку 1 представлено групування ключових детермінант забезпечення їх стійкості.

Рис. 1. Групування ключових детермінант забезпечення стійкості суб'єктів господарювання в умовах негативних екстерналій, побудовано автором

До зовнішніх детермінант забезпечення резильєнтності суб'єктів господарювання в Україні пропонується віднести:

1) військова підтримка України з боку демократичних країн в період війни та повоєнного відновлення, яка дозволяє давати гідну відсіч агресору, зменшуючи військові ризики, а також зберігати життя військових та мирного населення, захищати від руйнування об'єкти інфраструктури тощо;

2) економічна підтримка України та окремих сфер бізнесу і населення в період війни та повоєнного відновлення, яка дозволяє сформувати додаткові економічні стимули для відновлення економічної активності бізнесу та купівельної спроможності населення;

3) санкційна підтримка шляхом накладення економічних санкцій чи обмежень на країну-агресора та країн, які надають їй всіляку допомогу, яка спрямована на створення додаткових бар'єрів для розвитку їх економіки, зокрема для підтримки агресивних (воєнних) дій;

4) гуманітарна підтримка українських біженців та внутрішньо переміщених громадян, яка допомагає зберегти людський капітал нації, надавати належний соціальних захист цим категоріям населення для подальшого їх повернення у місця постійного проживання;

5) дипломатична підтримка шляхом входження до коаліцій для підтримки мирних ініціатив України (Рада безпеки ООН, зерновий коридор, саміти НАТО, Рамштайн, світові економічні форуми тощо), що дозволяє формувати потужне міжнародне лоббі для захисту національних інтересів;

6) логістична підтримка шляхом створення нових та розширення існуючих транспортних коридорів для спрощення доставки військових і гуманітарних вантажів, що дозволяє підвищити стійкість економіки та покращити матеріально-технічне забезпечення військових підрозділів;

7) інформаційна підтримка шляхом чесного й неупередженого висвітлення реальних подій та їх наслідків, заборона діяльності ЗМІ країни-агресора, що дозволяє запобігти її фейковим агітаційним та провокаційним інформаційним акціям зомбування населення України й демократичних країн;

8) психологічна підтримка українців в складний воєнний час через волонтерський рух, громадські організації, міжнародні інституції тощо задля збереження ментального здоров'я, підтримання психологічної стійкості в умовах перманентних загроз життю;

9) освітньо-культурна підтримка шляхом сприяння українським учням і студентам, педагогам, науковцям, спортсменам, культурним діячам тощо, що дозволяє не тільки забезпечити надання мінімально необхідних освітніх й культурних послуг, а й сприяти розвитку сучасних напрямів науки, зокрема для підвищення обороноздатності України.

З іншого боку, серед внутрішніх детермінант забезпечення резильєнтності суб'єктів господарювання в Україні доцільно виділити:

1) ефективність внутрішньої економічної політики держави щодо захисту та підтримки суб'єктів господарювання в період війни, що наразі супроводжується наданням ряду економічних стимулів, зокрема пільгового кредитування, надання грантів на розвиток бізнесу на військових та їх сімей, підтримка інвалідів та внутрішньо переміщених осіб тощо;

2) ефективність підтримки з боку органів місцевого самоврядування, що може вимірюватися як наданням додаткових економічних та неекономічних стимулів для розвитку місцевого бізнесу, залученням додаткових інвесторів, зокрема іноземних, так і створенням сприятливих умов для діяльності релокованого бізнесу із постраждалих регіонів України;

3) прихильність місцевого населення в зонах активних бойових дій та наближених територіях, що нерідко виступає ключовим фактором для власників бізнесу, щоб зберегли робочі місця, незважаючи на усі ризики втрати майна та банкрутства, а також потребує додаткових заходів розвитку соціальної відповідальності для населення відповідних територіальних громад;

4) географічне розміщення суб'єктів господарювання, їх мережі, наближеність сировинної бази чи основних ринків збуту до зон активних бойових дій або потенційно небезпечних регіонів, що створює додаткові військові ризики та потребує податкових заходів для забезпечення стійкості бізнесу в умовах війни, а також сприяння з боку відповідних територіальних громад;

5) галузева приналежність суб'єктів господарювання та чутливість певної галузі для розвитку воєнної економіки та забезпечення воєнного спротиву, що, у випадку стратегічного значення бізнесу для безпеки та обороноздатності країни чи окремого регіону, потребує сприяння залученню додаткових інвестицій та економічного стимулювання;

6) забезпеченість робочою силою, зокрема працівниками затребуваних робітничих професій та забезпечення високого рівня оплати праці, що потребує додаткового сприяння з боку держави для збереження робочої сили (зокрема «бронювання» працівників), а також підвищення ефективності системи підготовки та перепідготовки кадрів через систему закладів вищої освіти та держані служби сприяння працевлаштуванню;

7) наявність власних оборотних коштів та мінімальні зовнішні запозичення, що в умовах війни є великим викликом для більшості суб'єктів господарювання, враховуючи загальне зменшення економічної активності та зниження реальних доходів населення, що обмежує споживчий попит і призводить до зменшення оборотності оборотних коштів, а як наслідок виникає потреба в запозиченнях;

8) наявність платоспроможного попиту на продукцію суб'єктів господарювання є також важливим фактором забезпечення їх стійкості в умовах війни та повоєнного відновлення, адже значна частина населення країни мігрувала за кордон або в інші регіони країни, суттєво змінивши традиційні осередки формування попиту на продукцію, товари та послуги, що потребує системних рішень на рівні держави, спрямованих на створення належних умов для повернення цих громадян у місця постійного проживання;

9) інвестиційна привабливість галузі чи окремого бізнесу, зокрема в контексті повоєнного відновлення – в період війни про формування інвестиційної привабливості в цьому контексті можна говорити переважно для суб'єктів господарювання з менш постраждалих регіонів Західної і Центральної частини України, а в період повоєнного відновлення це стане актуальнішим і для решти регіонів нашої країни.

Розглянутий перелік детермінант не можна вважати вичерпним, адже сучасна війна порушує стійкість не тільки соціально-економічної системи, а й екологічної та інформаційно-мережевої. Але це потребує додаткових досліджень, враховуючи специфіку цих систем, зокрема елементів і процесів, які забезпечують їх функціонування.

Висновки. Отже, вирішення проблеми забезпечення резильєнтності суб'єктів господарювання в умовах війни та повоєнного відновлення має ключове значення для відбудови національної економіки та її подальшої інтеграції до економіки ЄС. Складність її вирішення пов'язується із тривалою війною та її значними негативними наслідками для усіх сфер життєдіяльності нашої країни.

Значною мірою вітчизняні суб'єкти господарювання протягом першого року повномасштабної війни загалом продемонстрували високий рівень абсорбційної та адаптивної спроможності у воєнних умовах. Надалі в контекстні положень Концепції 3-D стійкості важливо, щоб вони для забезпечення резильєнтності також мали можливість забезпечити трансформаційну спроможність, що дозволить їм диверсифікувати види діяльності, навіть освоїти нові напрямки та ринки збуту.

Для вирішення цих завдань запропоновано групувати ключові зовнішні та внутрішні детермінанти забезпечення резильєнтності суб'єктів господарювання. Ключовими зовнішніми детермінантами слід вважати різноманітні напрямки підтримки нашої держави з боку зарубіжних держав, міжнародних організацій, громадськості: військова, економічна, санкційна, гуманітарна, дипломатична, логістична, інформаційна, психологічна та освітньо-культурна.

Серед ключових внутрішніх (залежних від ефективності діяльності держави та самого бізнесу) детермінант запропоновано віднести: ефективність внутрішньої економічної політики держави щодо захисту та підтримки суб'єктів господарювання в період війни, ефективність підтримки з боку органів місцевого самоврядування, прихильність місцевого населення в зонах активних бойових дій та наближених територіях, географічне розміщення суб'єктів господарювання, їх мережі, наближеність сировинної бази чи основних ринків збуту до зон активних бойових дій або потенційно небезпечних регіонів, галузева приналежність суб'єктів господарювання та чутливість певної галузі для розвитку воєнної економіки та забезпечення воєнного спротиву, забезпеченість робочою силою, зокрема працівниками затребуваних робітничих професій та забезпечення високого рівня оплати праці, наявність власних оборотних коштів та мінімальні зовнішні запозичення, наявність платоспроможного попиту на продукцію суб'єктів господарювання, інвестиційна привабливість галузі чи окремого бізнесу, зокрема в контексті повоєнного відновлення.

Відповідно, перспективи подальших досліджень пов'язуються з необхідністю виділення на основі визначених детермінант методичних підходів, критеріїв та системи показників для оцінки рівня резильєнтності суб'єктів господарювання в умовах негативних екстерналій.

1. Амоша О. І., Череватський Д. Ю., Баш В. О. Щодо резильєнтності суб'єктів ринку на прикладі підприємств добувної галузі. Економіка промисловості. 2023. № 4. С. 5-21. <http://doi.org/10.15407/econindustry2023.04.005>
2. Беленкова О. Ю., Антропов Ю. В. Економічна стійкість малих будівельних підприємств України: оцінка, тенденції, перспективи. Проблеми економіки. 2013. № 3. С. 51-62.
3. Висоцька І. Б. Поняття та сутність категорії «соціально-економічна стійкість національної економіки». Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія економічна. 2013. Вип. 1. С. 13-20.
4. Волошина, О. (2023). Резильєнтність соціальних систем в кризових станах. Вісник Національного університету оборони України, 74(4), 39–45. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2023-74-4-39-45>
5. Глушко О. В. Концепції та парадигми в управлінні економічною стійкістю машинобудівних підприємств. Бізнес Інформ. 2014. № 4. С. 152-157.
6. Гребешкова О. М., Кондратюк К. М. Соціальне підприємництво у забезпеченні резильєнтності економіки України. Стратегія економічного розвитку України. 2023. Вип. 53. С. 5-18.
7. Краснощокіна Ю. В. Економічна стійкість як одна з головних умов забезпечення життєздатності суб'єкта господарювання у довгостроковій перспективі. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2012. Вип. 36. С. 207-213.
8. Левкович О. В., Калашнікова Ю. М. Фінансова стійкість як передумова інноваційного розвитку підприємства. Ефективна економіка. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8776> (дата звернення: 19.10.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.4.76
9. Лігоненко Л. О., Андрійчук В. А. Резильєнтність в економічному контексті: аналіз світових трендів та перспективи наукових досліджень. Стратегія економічного розвитку України. 2023. Вип. 52. С. 16-37. <https://doi.org/10.33111/sedu.2023.52.016.037>
10. Лук'янова В. В. Оцінювання ризику і стійкість економічної системи. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2014. № 3(3). С. 33-38.
11. Пирожков С. І., Божок Є. В., Хамітов Н. В. Національна стійкість (резильєнтність) країни: стратегія і тактика випередження гібридних загроз. Вісник Національної академії наук України. 2021. № 8. С. 74-82. <https://doi.org/10.15407/visn2021.08.074>
12. Солдак М. О. Використання потенціалу DIY для забезпечення економічної резильєнтності регіонів України. Економіка промисловості. 2023. № 3. С. 28-46. <http://doi.org/10.15407/econindustry2023.03.028>
13. Хаустова В. Є., Решетняк О. І. Резильєнтність економіки: сутність і виклики для України. Бізнес Інформ. 2023. № 7. С. 30-41.
14. Хаустова В. Є., Решетняк О. І., Зінченко В. А. Інститути та інституційна резильєнтність: сутність і роль у повоєнній розбудові економіки України. Бізнес Інформ. 2023. № 11. С. 77-92.
15. Череватський Д. Ю. Резильєнтність економіки та економіка резильєнтності. Економіка промисловості. 2023. № 1. С. 31-39.
16. Війй, С., et al. (2012) Resilience: New Utopia or New Tyranny? Reflection about the Potentials and Limits of the Concept of Resilience in Relation to Vulnerability Reduction Programmes. IDS Working Papers, 2012, 1-61. <http://dx.doi.org/10.1111/j.2040-0209.2012.00405.x>
17. Bilynska M., Korolchuk O. (2018). The role of national resilience in public administration reforming. Yearbook of Department "Administration and management". Vol 3, 24–45.
18. World Bank. 2011. Building resilience and opportunities, World Bank's Social Protection and Labour Strategy 2012-2022. World Bank: Washington DC.

-
1. Amosha O. I., Cherevatskyi D. Yu., Bash V. O. (2023). Shchodo rezylyentnosti subiektiv rynku na prykladi pidpriemstv dobuyvnoi haluzi. Ekonomika promyslovosti. № 4. S. 5-21.
 2. Bielenkova O. Yu., Antropov Yu. V. (2013). Ekonomichna stiikist malykh budivelnnykh pidpriemstv Ukrainy: otsinka, tendentsii, perspektivy. Problemy ekonomiky. № 3. S. 51-62.
 3. Vysotska I. B. (2013). Poniattia ta sutnist katehorii «sotsialno-ekonomichna stiikist natsionalnoi ekonomiky». Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. seriia ekonomichna. Vyp. 1. S. 13-20.
 4. Voloshyna, O. (2023). Rezylyentnist sotsialnykh system v kryzovykh stanakh. Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy, 74(4), 39–45. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2023-74-4-39-45>

5. Hlushko O. V. (2014). Kontseptsii ta paradyhmy v upravlinni ekonomichnoi stiiikistiu mashynobudivnykh pidpriemstv. *Biznes Inform.* № 4. S. 152-157.
6. Hrebeshkova O. M., Kondratiuk K. M. (2023). Sotsialne pidpriemnytstvo u zabezpechenni rezylentnosti ekonomiky Ukrainy. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy.* Vyp. 53. S. 5-18.
7. Krasnoshchokova Yu. V. (2012). Ekonomichna stiiikist yak odna z holovnykh umov zabezpechenia zhyttiezdatsnosti subiekta hospodariuvannia u dovhostrokovii perspektyvi. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy.* Vyp. 36. S. 207-213.
8. Levkovich O. V., Kalashnikova Yu. M. (2021). Finansova stiiikist yak peredumova innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva. *Efektivna ekonomika.* № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8776> <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.76>
9. Lihonenko L. O., Andriichuk V. A. (2023). Rezyliantnist v ekonomichnomu konteksti: analiz svi-tovykh trendiv ta perspektyvy naukovykh doslidzhen. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy.* Vyp. 52. S. 16-37. <https://doi.org/10.33111/sedu.2023.52.016.037>
10. Lukianova V. V. (2014). Otsiniuvannia ryzyku i stiiikist ekonomichnoi systemy. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky.* № 3(3). S. 33-38.
11. Pyrozhekov S. I., Bozhok Ye. V., Khamitov N. V. (2021). Natsionalna stiiikist (rezyliantnist) krainy: stratehiia i taktyka vyperedzhennia hibrydnykh zahroz. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy.* № 8. S. 74-82. <https://doi.org/10.15407/vsn2021.08.074>
12. Soldak M. O. (2023). Vykorystannia potentsialu DIY dlia zabezpechennia ekonomichnoi rezylentnosti rehioniv Ukrainy. *Ekonomika promyslovosti.* № 3. S. 28-46. <http://doi.org/10.15407/econindustry2023.03.028>
13. Khaustova V. Ye., Reshetniak O. I. (2023). Rezyliantnist ekonomiky: sutnist i vyklyky dlia Ukrainy. *Biznes Inform.* № 7. S. 30-41.
14. Khaustova V. Ye., Reshetniak O. I., Zinchenko V. A. (2023). Instytuty ta instytutsiina rezylent-nist: sutnist i rol u poviennii rozbudovi ekonomiky Ukrainy. *Biznes Inform.* № 11. S. 77-92.
15. Cherevatskyi D. Yu. (2023). Rezyliantnist ekonomiky ta ekonomika rezylentnosti. *Ekonomika promyslovosti.* № 1. S. 31-39.
16. Війні, С., et al. (2012) Resilience: New Utopia or New Tyranny? Reflection about the Potentials and Limits of the Concept of Resilience in Relation to Vulnerability Reduction Programmes. *IDS Working Papers*, 2012, 1-61. <http://dx.doi.org/10.1111/j.2040-0209.2012.00405.x>
17. Bilyska M., Korolchuk O. (2018). The role of national resilience in public administration reforming. *Yearbook of Department "Administration and management".* Vol 3, 24-45.
18. World Bank. 2011. Building resilience and opportunities, World Bank's Social Protection and Labour Strategy 2012-2022. World Bank: Washington DC.